

Nf. 59.5.

an 2627

Q. B. F. F. S.
DISSERTATIO HISTORICO-CRITICA,
qvâ

**MARE MASORETHI-
CVM INFIDVM,**

Specimine notabili, monstratur,

INDVLTV
AMPLISSIMÆ

FACVLTATIS PHILOSOPHICÆ
IN CELEBERRIMA NORICORVM ACADEMIA,
SVB PRÆSIDIO

PRÆNOBILISSIMI EXCELLENTISSIMIQVE
VIRI ac POLYHISTORIS,

**DN. DANIELIS GVILIELMI
MOLLERI,**

Comitis Palatini Cæsarei, Philosophiæ
primæ & Historiarum Professoris Publici,

nec non

Bibliothecæ Altdorfinæ Præfecti Celebratissimi,
Spectatissimiqve h. t. Decani,

ab.

**PRO OBTINENDIS IN PHILOSOPHIA
SVMMIS HONORIBVS**

Examini publico exposita

à

JOHANNE ISER, Wermelandia-Sveco,
ad Diem VI. Calend. Julias A. MDCCVIII.

Literis MAGNI DANIELIS MEYERI.

42

Esse: an. V. T. 1

DISSERTATIO HISTORICO-CRITICA,
DE

MARE MASSORETHICUM
CVM IUDAEIS

TACITUS PHILOSOPHICIS
IN OPERIBUS HISTORICIS

DR. DANIELIS GUILIELMI
MOLLERII

Comitis Palatini Saxoniae, Philosophiae
Praeceptoris Publici

Bibliothecae Albertinae Lipsiae, Celebratissimi
PRO ORATIONIBUS IN PHILOSOPHIA
SUMMIS HONORIBUS

IOHANNIS IBERI, Wernlandiae-Suecoe
ad Titulum VI. C. Land. Julias A. M. DCC. VIII.

Licentiae Magistri DANIELIS MOLLERII

I. N. F.

CAPVT I.

De Fontis Hebraei Biblici Conservatione.

§. I.

Erlustrantibus nobis Codicis Hebraei fata, tam singularis & incredibilis pene in eo ab interitu vindicando, conservandoque Judaorum cura & diligentia deprehensa est, ut rem altius non introsipientibus videretur soli hujus gentis industriæ deberi, quod hodie bibere liceat fontes Hebraicos incorruptos; Præsertim comparatione institutâ (liceat sic parvis componere magna) cum antiquorum Græcorum Romanorumque scriptis, satis feliciter ad nos transmissis, solâ Virorum eruditorum curâ & diligentia. Sed quantum Divina humanis præstantiora, in tantum difficilius opus erat librorum sacrorum quam profanorum ab interitu vindicatio; utpote quibus conservandis non suffecere, quantumvis acres, cura & improbi oculatissimorum criticorum labores, licet in iis tuendis humana hæc subsidia non adspernatum sit Supremum Numen. Ipsum enim populum, cui pretiosissimus hic thesaurus traditus erat ut custodiretur, tot bellis debilitatum, tot attenuatum exiliis, tot tamque gravibus servitutum jugis colla subdere coactum legimus, ut qui vicissitudines tam miserandas paulo diligentius secum reputaverit, miretur quemquam ex hac gente cladibus suis esse superstitem, ut taceam ereptos quoque ignibus libros, sacra eorum continentes. Quam soleant namque in populorum gentiumque devastationibus pes-
A 2
fum

sum ire religiones & quidquid ad divinos pertineat cultus, notius est, quam ut necesse sit exemplis demonstretur; præsertim ubi devicta gens sacris addicta sit, quæ Victori profana & superstitiosa habeantur. Hinc (ut Sciens & Volens præteream quam crudeliter, solo religionis odio, sævitum sit in hanc gentem ab Imperatoribus Græcis, quorum immanitatis exemplis historia temporum Maccabaicorum est referta) instituta Judæorum profana, sinistra, prava, fœda dicuntur *Tacito*, quo tanto justius eos ab *Vespasiano* subactos demonstret.

§. II. Hæc omnia e longinquo prævidens Deus, singulari prudentiâ effecit, ne thesaurus hic compilaretur, etiam si universa respublica, quam tamen ipse constituerat, everteretur funditus. Tot namque providâ Ipsiûs sapientiâ descripta & describenda omnino erant exempla Codicis Sacri, ut non verear affirmare difficilium fuisse hostibus Ecclesiæ, quantumvis sagacibus, ea omnia, non solum per Judæam, sed multas alias orbis partes disseminata, investigare ut flammis absumerentur, quam singulos miseræ gentis cives ex tenebris cavernis & specubus, quibus sese abdiderant, ad crucem & patibula protrahere. Eâ quippe arte tamque mirâ temperie religionem Judaicam summus Legislator Statui eorum Politico innexuit, ut, quid dicam cultum divinum? ne vitam quidem civilem privatamque, in singulis familiis ducendam, recte riteque instituere quisquam posset, sine Legis Divinæ codice, ejusdemque diurnâ nocturnaque per investigatione; quod absque summa codicum ubertate fieri potuisse, absurdum est cogitare. Tot insuper mandatis studium legis à Deo Judæis injunctum legimus, ut qui inde non agnoscat ingentem sacrorum librorum inter Judæos copiam, iniquus sit & prorsus impius in ipsam Deum, tanquam jubentem ut libri legerentur, quorum copia deficeret lecturos.

§. III. Quamquam hac ratione satis firmo inædificata fundamento viderentur omnia, quæcunque ad Sacri Codicis, in secutu-

cutura omnia secula, perennitatem facere possent; tamen, ne libero & vago hominum arbitrio res tanti momenti relicta crederetur, כצוה עשה ut Maimonides loquitur, præceptivum promulgatum est Deut. 31. v. 19. ut Codicem hunc sibi describerent omnes Israëlita: ועתה כתבו לכם את השירה: *Nunc autem scribite vobis canticum istud.* Non melatet quam acriter inter eruditos, tam de verbo כתבו quam voce שירה disceptetur; Cuivis tamen, in rem & circumstantias ejusdem altius inquirenti, patet, per שירה intelligi totam legem Mosis, & כתבו sese extendere ad universum Israëlitis coetum. Carmen enim, quod heic describi jubetur, tale erat, ut testimonium esse posset inter Deum & Judaicam gentem initi, quemadmodum indicant verba posteriora hujus ejusdem versus, quò si à fœdere defecisset altera paciscentium pars, defectus iste, hoc cantico, tanquam normâ, examinari posset, omnibusque inde constaret non solum utriusque partis, tam læsæ quam lædentis conditio, sed & quas pœnas hæc illi, ex pactis conventis dare deberet, quæ, & multa alia, ab legitimis & idoneis fœderum instrumentis ac testibus jure requiruntur. Hæc omnia autem, si quis dixerit Cantico Mosis ultimo contineri, ex eo deducatur oportet, non solum universam legem moralem, sed & cerimonialem & forensẽ; in quibus omnibus junctim consistebat fœdus, à quo post Mosis mortem defecturum hunc populum prædixit ipse Deus *vers. 16.* hujus ejusdem capituli, quod factu impossibile; vel affirmet Deum sapientissimum tale constituisse bonitatis & justitiæ suæ, nec non malitiæ & injustitiæ, in alterâ paciscentium parte, testimonium, quod præstanda præstare nequiret, quod absurdum, ne quid gravius dicam. Præterea ipsum illud, quod (לער) in testimonium futurum esse dicitur, & *vers. 19.* שירה appellatur, vocatur ספר החורה *vers. 26;* unde sequitur aut geminum constitutum fuisse testimonium unius ejusdemque rei, alterum scilicet ab ipso Deo,

alterum à Mose; quod nulla fronte asseri potest; aut fatendum in utroque loco rem eandem proponi, indeque concludendum, Scripturam Sacram tam in hoc, quam multis alijs locis, ipsam sui optimam esse interpretem; quod cum rei veritate omniumque orthodoxorum Theologorum consensu pulcherrime convenit. Denique Canticum hoc ab ipsis Judæorum magistris pro lege tota sumitur; ut in *Gemar. ad Mischn. de Sanhedrin cap. 2. §. 12.* אמר על פי שהניחו לו לארם אבותיו ספר תורה מצורה לכתוב משלו שנ' *etiamsi à Parentibus relictus cuiquam liber legis, jubetur tamen ipse describere, q. d. nunc autem scribite vobis hoc carmen*, ut verba hæc, à Coccejo latina civitate donata, extant in ejusdem ex Gemara excerptis. Sic ipsi quoque *Majmonida* sumitur, *Hilc. Tphil. cap. 7.* ועתה כתבו לכם את השירה כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שורה זו לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות & *nunc scribite vobis hoc canticum: quasi diceret, scribite vobis legem, in qua est hoc canticum.* Neque enim *scribunt legis paraschas, sive sectiones, frustulatim*, quemadmodum locum hunc exponit *Schik. in jure Reg. Hebr. cap. 2.* Nec est quod vox שירה quemquam moveat, ac si nunquam nisi de Cantico, metrica vel rhythmica arte composito, usurpari sole- ret; notum enim est, adhiberi hoc vocabulum *Esaï. 5. v. 1.* נא לירידי שירת דודי לכרמם in quo cantico neque metri neque rhythmici ulliusve profodaicæ accentuationis vestigium adparet. Idem quoque judicium fiat de שיר השירים qui liber inter metricos minimè reponitur, licet fronti hunc titulum inscriptum gerat (quamquam vel metrum certum vel justum tam in hoc Mosaico, quam reliquis sacrae paginae canticis rhythmum ostendere, hoc opus hic labor, fatentibus viris eruditissimis, antiquam in Hebræa Gente Carmina pangendi rationem hodie nobis esse prorsus incognitam) neque שורה simpliciter & proprie aliud significat, quam actionem, quæ vox in varios sonos & modulatus inflectitur, nullis metri rhythmive vinculis adstri-

adstrictos; quo sensu avium quoque cantus carmen dici apud Poetas constat: ut *Virg. l. IV. 460.*

*Solaque culminibus ferali carmine bubo
sæpe queri &c.*

§. IV. Operæ jam pretium erit, ut paucis quoque disquiratur, utrum verbum מָנוּחַ solum Mosen & Josuam strinxerit, an vero populum Judaicum universum. Non diffitemur Mosen & Josuam solos ad Divinum, de quo hoc capite agitur, nominatim evocatos colloquium, ut patet ex *vers. 14.* at non simpliciter hoc accipiendum; tanquam principes enim totius multitudinis Israëliticæ aderant; atque hinc Deus multitudinem ipsam, per Duces ejusdem, alloquitur; quæ Synecdochæ Species in Scripturis Sacris minimè rara; ut *Exod. 12. 1. 2. Et dixit Dominus ad Mosen & Aharonem in terra Ægypti. Mensis iste erit vobis principium Mensum: is primus erit vobis in mensibus Anni.* Soli autem Mofi & Aharoni, quibuscum heic colloquitur Deus, hoc dictum esse quis credat? cum hæc computi Judaici ratio, in ordinandis anni mensibus, non solis Mofi & Aharoni, sed omnibus Israëlitis, eo tempore viventibus, nec non filiis quoque horum ferisque nepotibus esset observanda. Nec parum roboris firmitudinisque sententiæ nostræ accedere videtur, si perpendatur e rei magnitudine dignitateque fuisse, ut Divini hujus fœderis tale constitueretur testimonium, quod *nec ignis nec ferrum nec edax abolere vetustas* posset, sed æternum perduraret. Si autem Mofi & Josuæ hoc describendi Codicis Sacri negotium solis statuatur injunctum, sequitur testimonium istud dudum evanuisse. Periisse namque *ἀπό γειφον* Mosis certum est, & quidem, ut communiter creditur, in conflagratione urbis & templi primâ; ut silentio præteream qualia exemplum, quod ab Josua descriptum supponimus, manserint fata; cum altum de eo, tam apud sacros

sacros, quam profanos Scriptores silentium. Ut igitur ab in-
 teritu vindicaret Deus, non ἀντίγραφον Mosis, utpote cui
 non erat adstrictus, sed legem suam sanctissimam, illud in-
 ter Deum Judaicamque gentem æternum duraturum testi-
 monium, voluit ut ab Israëlitis reliquis describeretur, quo
 per ubertatem & continuam codicis hujus multiplicationem
 damnum istud, quod temporis injuriâ, variisque casibus,
 tam ἀντίγραφον Mosis, quam exemplaribus aliis inferri pos-
 set, compensaretur; Vix aliter ac novâ & quotidianâ ho-
 minum prognatione reparatur ista jactura, quam facit mor-
 tale genus de quotidie morientium turbâ; manetque ita in
 sua mortalitate *agmen immortale*. Celebriores jam adeamus
 Judæorum magistros, mandatum hoc, de lege describendâ,
 ad Israëlitas omnes sese extendere affirmantes. Locus,
 quem supra ex *Gemara* adduximus, manifestissimè asserit,
 unumquemque Israëlitam ex hoc *Deut. cap. 5. vers.* adstri-
 ctum fuisse, describere sibi librum Legis, etiamsi exemplum
 ejusdem a parentibus ipsi esset relictum; videantur verba ipsa
pag. 6. Sic quoque *Majmonides*, iste Rabbiorum Coryphæus,
 ut *Schikardo* audit, locum hunc exponit *Hilc. Tphill. מצור*
 עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו שג' ועשר;
 quæ verba, Interprete *Schik.* ita reddita sunt: *Præceptum*
affirmativum obligat universos Israëlitas, ut describat quilibet
librum legis sibi, sicut dicitur: nunc autem &c. Majmonidæ
jungimus, R. Obadiam de Bartenora, ad Sanhedrin cap. 11. (ubi
 licet de nulla legis agatur descriptione, agitur tamen de
 Summâ Codicum Sacrorum, inter Israëlitas, ubertate; cui
 demonstrandæ operam heic præcipue damus. Eò enim hæc
 nostra non tendunt, ut evincant, singulos Israëlitas, manu
 propriâ, codicem sacrum exarasse; Sed ut ostendant, eun-
 dem ab unoquoque debuisse possideri; atque ab aliis hunc si-
 bi exarari curasse eos, qui ipsi scribere nescirent. Audia-
 mus

mus

mus jam *Bartenoriensem*). חייב כל אדם מישראל להיות לו ספר חורה.
 Huic subnectimus *Aben Esram*, verbum כחכו ita exponen-
 tem: מבינ לכתוב משה גם כל מבינ לכתוב, ut describat eam Mose & *quicumque* possit scribere. Judicet
 nunc, ut ad modum hujus Rabbini loquar, quicumque potest
 judicare, quam innumerabilem pene codicum multitudinem
 oportuerit hac ratione fuisse procuratam, & juxta secum re-
 putet, quam sapienter ab divinâ providentiâ, cujus ductu hæc
 omnia agebantur, itum sit obvium futuris quibuscumque ca-
 sibus, priscorum Scriptorum ad posteros transitum vulgo im-
 pedientibus. Sed objici nobis jure poterit, his omnibus non
 universi Codicis Hebræi, sed Pentateuchi solius propagatio-
 nem evinci. Non diffitemur ea, quæ hactenus allata, pri-
 mario de quinque libris Mosis intelligenda; At inde non
 concludendum, defuisse ceteris S. Scripturæ libris suos de-
 scriptores. Quis enim sibi persuadeat (1) monumenta ab eo-
 dem spiritu profecta, (2) Ipsius Ecclesiæ Judaicæ consensu pro
 divinis agnita, (3) in canonem ab Esra ceterisque Viris θεο-
 πρέτοις redacta, (4) ab Masorethis eadem curâ diligentiaq;,
 quâ ipsi libri Mosis pervestigata atque recognita, (5) nec mi-
 nus nobis, εις εὖ τὰ ἀληθῆ τῶν αἰώνων κατηύθυνον, quam priscis
 Judæis, scripta & destinata, jacere neglecta potuisse? Admo-
 dum igitur verosimile est, si non ab omnibus, quod tamen
 nemo temere negaverit, maximâ tamen Israëlitarum parte,
 ad minimum Sacerdotibus Sacerdotique candidatis, Levitis,
 Judicibus, Senatoribus, Eruditis omnibus, singulis piis homi-
 nibus, nec non denique curiosioribus Legi subjuncta fuisse
 Scripta divina cetera; admittâque tam æquâ hypothesi, non
 multo pauciora reliquorum librorum exemplaria, quam ipsius
 Pentateuchi, satis tuto supponi posse videtur; præsertim cum
 non minus horum, quam ipsius Legis propagationem, Deo
 curæ fuisse censendum.

§. 7. Verum cum in examinandis antiquorum Scriptis, eorumque ad posteros transmissu, non tam quæri soleat de incondita descriptorum exemplorum mole, quam de eorundem interiori bonitate, & cum ipso *αὐθεντικῶς* contentu; ne pro Junone nubem amplectantur lectores, & spurios pro genuinis in sinum recipiant, è re est, ut perspiciamus, quâ fide & curâ descripti sint ab Judæis Vet. Testamenti libri, quo firmiter reddatur spes illa, quam supra de felici eorundem adferam posteritatem propagatione concepimus. De modo describendi Sac. Codicis, nullum in totâ Scriptura præceptum extat, præter illud *Deut. 27. 8.* ubi lapidibus erigendis obducendisque calce inscribi jubebantur omnia verba legis *כָּאֵר הִיטָב* quod LXX. reddidère per *σφῶς σφῶδες*, admodum dilucide; consulenda itaque hac de re Scripta profanorum. Ubi primum omnium annotasse juvat libros sacros tam reverenter & devotè ab Judæis haberi, ut nemini, teste *Majmonide Hilc. Tphill. 10. §. 8.* librum legis, nisi lotis manibus, tangere liceat: *כִּי יֵעָוֶו כִּי יֵאָחַז יְרֵחֲצֵו יְרֵיחָם וְאַחַר כֵּן יֵעָוֶו כִּי* Nec solum illotis, sed & nudis manibus, h. e. sine involucro, eum arripere nefas erat, ut idem *Rambam* eodem cap. sed §. 6. nos docet: *וְלֹא יֵאָחַז עִיּוֹם* Porro dextrâ manu, honoris causâ, eum & ab aliis accipere & aliis rursus tradere tenentur; unde tanta dextrâ præ sinistrâ, apud Judæos, dignitas, ut nefas ipsis sit dextrâ sordes detergere *כִּשְׂמָלַי אֵין מְקַנְחִין בִּימִין אֵלֹא כִּשְׂמָלַי* non *abstergunt dextrâ, sed sinistrâ, eò quod ostendat illa accentus legi, ut est in Mass. Berachot*; ut taceam festum *הַיּוֹם הַזֶּה* in solius Legis honorem institutum. Ex his conjici facile poterit quantâ diligentia, curâ, sollicitudineque oporteat ab Judæis describi Libros, quos tam sanctè, ne dicam superstitiose, coli videmus. Sed nimis largus sum. Licet enim hinc satis ac super concludi possit, fuisse Judæos, in hoc negotio, admodum accuratos, nemo tamen

tamen unquam, qui magistrorum eorum testimonia *oculis non subjecerit, animo concipere potest* eorum in Codice Sacro exarando curiositatem, utpote omnibus aliis gentibus profus inusitatam. Quam si cui volupe curatius lustrare, adeat instar omnium, *Majmonidem in Hilc. Tphill. cap. 7.* Nos, brevitatis studio, contenti brevem adduxisse *אנא פאראאיוון* eorum, quibus profana redduntur exempla manu exarata, ut inde iudicium fieri poterit de toto sacrae hujus Scriptionis negotio. Viginti itaque sunt vitia, *quorum singula totum volumen profanent*, (1) *pellis immunda bestiae.* (2) *mundi quidem animalis, sed non ritè parata.* (3) *non hac intentione parata.* (4) *incompetente loco conscripta. e. g. pergamenum carnis, membrana pilorum situ.* (5) *exaratum in heterogeneis.* (6) *in corio.* (7) *absque lineato.* (8) *atramento evanido.* (9) *alienâ linguâ.* (10) *ab heretico vel inepto.* (11) *sine devotione Numinis.* (12) *ubi literula deficit.* (13) *vel redundat.* (14) *aut vicinam tangit.* (15) *character ambiguus, perversus, perforatus, obliteratedus.* (16) *nimis angustè vel latè distantes voces.* (17) *Spacia Parafcharum erronea.* (18) *Carmen ut prosa.* (19) *vel hæc instar illius.* (20) *debitis nervis non ligatum.* Hæc ex Schickardo, quæ etiam in *Leusdeni Philol. Hebr.* circa finem, paulo fusius, ex *Majmon.* excerpta comparent. Quamquam hisce multa contineatur Judæorum superstitio, ea tamen, Deo rem bene vertente, adeo felicem prosperumque nacta eventum, ut post providentiam Divinam, necesse sit agnoscamus curiositati huic, quamvis superstitiosæ, deberi, quod etiam nunc possideamus ipsa illa verba, quæ olim Divinorum Scriptorum sacro calamo profluxère. Mirari itaque convenit illos, qui sustineant asserere, codicem Hebræum, Judæorum malitiâ, esse corruptum. Sed antequam hinc digrediamur, fatendum, idem & heic nobis moveri posse dubium, quod ipsi nobis, in *sine S. superioris* objiciebamus, scilicet neque hæc ex-

tra Mosis Scripta esse extendenda. Verum quod attentione & curiositate non dissimili versati sint Judæi etiam circa libros V. T. ceteros, ex iisdem illis argumentis, quibus supra huic eidem objectioni obviam ivimus, deduci posse existimamus.

§. VI. Ad ærumnabiles jam, & prorsus monstrosos, omnemque pene fidem supergressos *Masoretharum* labores pedem promovemus; quos sive in tumidam sui gloriam, ut *Schikardus in Bechin. Happerusch.* innuere videtur, sive in Codicis Sacri perennem conservationem susceperint, certum tamen est, hoc studio & labore insignem & prorsus inæstimabilem nobis partam esse utilitatem. Hæc namque operâ conati sunt integritatem Hebræi Codicis non solum confirmare, sed & eidem ita prospicere, ut ne quidem in posterum ullam unquam subire posset mutationem: hinc *Elias* vulgò *Germanus*. אחר המעשה אשר עשו בעלי המסורה אי אפשר שנפגל או שיפוגל חילוף או שינוי בשום צד בכל ספרי המקרא. *Post opus, quod præstiterunt Masorethæ, non est possibile, ut ceciderit vel (post hac quoque) cadat varietas aut alteratio in illum latus omnium librorum Bibliorum.* Unde non immeritò dixerunt *Magistræ nostri p. m. Masoreth esse sepem legis*, ut verba hæc in latin. ling. ab *Schikard. Bechinat Happerusch.* translata comparent, magnifica magis quam vera, si *hodiernam Masoræ faciem* spectemus. Singulorum versuum, singularumque vocum, imo omnium apicum, non solum in lege, sed universâ Scripturâ Sacrà V. T. calculum ab *Masorethicis* his magistris in initum constat; Neque heic substitere; numeravere insuper quoties unaquæque litera Alphabeti Hebraici in universo Codice Sacro occurrat. e. g. (א) 42377 (ב) 38218 (ג) 29537 &c. Vid. *Buxtorf. Tib. part. 1.* At ne sic quidem curiositati satisfactum putantes, eadem diligentia annotarunt, quoties literæ, quæ in fine vocabulorum posita, finalium nomi-

ne Grammaticis veniunt, in hac ultima sede inveniuntur ut (7) 10981. (8) 24973 (1) 8719. &c. Vid. *Bechin. Happerusch*: hinc מופרים jure quodam suo ac merito singulari dicuntur. Quid in ceteris artis criticae partibus praestiterint, de eo, instar omnium, consulatur *Buxt.* in saepius citata *Tiberiade*. De calculorum vero Masorethicorum *אמריבאים* hodiernâ non solum ab Eruditis inter Christianos, sed & ipsis Judæis dubitatur, ita enim *R. Joseph del Medico*: רבוחינו אמרו: יש ש' רבוא אחיות דתורה, כדת ישראל שהוא סוף התורה וכמו שיש ט' נשמות לישראל ולחשבון ר"ס הם קרוב לפ' רבוא ולא: רבבני ה' רבבני פירושם וה' יאיר עינינו כביאת גאלנו אמר: כזה ישראל *Rabbini nostri dicunt sexaginta sunt myriades literarum legis, quod est finis, seu ultimum vocabulum legis, & sicut sunt sexaginta Myriades animarum Israël. Juxta supputationem R. Saadia sunt octoginta circiter Myriades. Quomodo hoc sit intelligendum & hac concilianda, ego non assequor. Deus illuminet oculos nostros in adventu Messia Redemptoris nostri! Amen.* Vid. *Buxtorf. Tib. part. 1. cap. XVIII.* unde tam ipsa hujus *Rabbini* verba, quam eorundem interpretationem desumimus. *Quidquid sit, ut cum eodem Buxtorfio loc. cit. loquar, ex his tamen luculenter perspicitur, quanta horum hominum fuerit industria, quam laboriosum studium, quantusque zelus, ut integritatem Scripturae in omnem posteritatem, vel in minimo apice, inviolatam conservarent.* Hinc tandem colligitur, propagationi Codicis Hebraei adfuisse omnia adminicula, quibus conservari unquam, feliciterque adferam posteritatem transmitti posset: Exaratio nimirum accuratissima, diligentissima recognitio, & uberrima exemplorum divulgatio, providentiâ Numinis, ad finem optimum, cuncta dirigente.

CAP. II.

De Masora Hodierna.

§. I.

Vidimus circa finem superioris Capitis Masoretharum in sacris recognoscendis libris diligentiam. Nunc, quod portum, quem petimus, tanto felicius ingrediamur, instituti ratio postulat, ut pauca, ad historiam & fata hodiernæ Masoræ pertinentia, superioribus addamus; Quod adpareat, quantum vel meritò eidem tribui, vel jure denegari possit. In stupendi itaque hujus Operis primam originem nos anxii jam inquirimus. Sive enim Efram Virosque Synagogæ magnæ ejus auctores constituamus, cum *Buxtorfio* plurimisque Judæorum magistris; sive cum *Elia Levita*, Tiberiensibus hoc opus tribuamus; sive denique ab illis cæptos, posteris autem eorum, tam Tiberiensibus quam horum Successoribus continuatos hos labores asseramus, quæ sententia nec suis destituta patronis, tot ubique ac tantæ sese offerunt difficultates, ut nonnisi ab novo & redivivo quodam Buxtorfio componi posse videantur. Adeat igitur B. L. Tiberiada ab Buxtorfio extructam; famemque, in itinere tam difficili conceptam, restinguat cibus, quos palato suo convenientissimos ibi deprehenderit. Nos Tiberiade relicta Venetias pergimus, non ut indefessos harum Operarum auctores inquiramus, sed earundem, post tot Seculorum lapsus, tandem exortos videamus collectores impressoresque.

§. II. Circa primordia itaque *Seculi XVI.* cum Venetiis degeret celebris iste Typographus, *Daniel Bombergius*, Antwerpiensis, quem Scaliger tres milliones Imperialium Officinæ suæ impendisse testatur, forte fortuna eò appulit *Rabbi Jacob ben Chajim*, Judæus Afer, Tunete profugus, inque
vete-

veterum Hebraeorum Scriptis Versatissimus, ut Buxtorfius loquitur. Novum hunc advenam impense sibi gratulabatur Bombergius, utpote cujus operam in dijudicandis, examinandis, corrigendisque Rabbinorum Scriptis admodum sibi utilem futuram prævideret. Itaque typographicae suae officinae eum statim præfecit, insigni cum Reipublicae literariae bono; præcipue cum alteram istam in folio Bibliorum Hebraicorum editionem moliretur, non solum paraphrasibus chaldaicis, variorumque Rabbinorum Commentariis, sed & suasu consilioque novi hujus Correctoris, observationibus Masoretharum, hæctenus à nemine unquam publicatis, ornandam. Quæ enim in *Felicis Pratenfis* editione comparet Masoreticorum laborum collectio, initium potius huic, de imprimendâ Masorâ instituto, quam novam & ab hac sejunctam constituit curam; ut nihil dicam de successu infelici Felicis hujus in inferendis suæ editioni Masoretharum notis; quas tam negligenter additas dicit *Elias Levita*, ut non dubitet asserere eum, qui has adposuerit, nescisse *discernere inter sinistram & dextram suam*. Unde *Buxtorfius* in præfatione Bibliis Basileënsibus præmissâ, affirmat, hanc editionem, quæ re verâ est primum Masorethici laboris impressum exemplum amississe & nomen & laudem primæ editionis, *Rab. Jacobi ben Chajim* Bibliis in lucem emissis.

§. III. Quantæ autem molis fuerit novum hocce opus condere, vix quisquam, qui eidem socias manus non admo-
verit, percipiat. Erat enim quidquid hodie ex Masora in Bibliis Bombergianis Buxtorfianisque collectum possidemus, per universum fere orbem, suo quodam fato, dispersum; vix aliter ac arborum folia, ingruente hieme, per diffusos campos dissipata, dilacerataque misere, nec quidquam fere minus, quam pristinam sui effigiem referentia, notare licet. Adeo ut majori quasi jure hoc *R. Jacobi ben Chajim* ossilegium

gium herculeus dici mereatur labor, quam ipsissimus ille, quem Hercules ipse perhibetur suscepisse & perfecisse in Augiæ stabulo purgando. Testantur enim Viri, eruditione clarissimi, Masoram, antequam imprimeretur, per innumera sacrorum librorum exempla fuisse divisam; & quidem ita, ut nullo in codice tota compareret. Sed à Viris doctis librorum sacrorum marginibus adscripta deprehendebatur; inque singulos libellos non nisi ea, ex his observationibus, conjecta fuere, quæ singulis horum codicum vel possessoribus vel scribis maxime arrisere. Ita enim *Elias Levita* in præfatione tertia: והסופרים כותבי ספרי המקרא לקטו מהם איש כל הישר בעיניו וכתבום סביב הגליונות למעלה ולמטה יש האריז

Scriba autem, qui describebant libros biblicos, excerpserunt quisque quod sibi rectum videbatur, consignantes illud circum circa in marginibus supra & infra, hic prolixè, alter breviter, juxta magnitudinem compactura libri & parvitatem ejus. Vid. *Buxt. Comment. Masoreth. part. 1. cap. XIX.* exemplum autem codicis, hac ratione scripti, exhibet nobis Vir Maximus *J. H. Majus*, in descriptione Codicis Durlacensis, de quo in *Vit. Reuchlini*. Consulatur quoque *Rabb. Jaacob ben Chajim*, quo nemo melius novit, qua ratione Masora scripta fuerit, in *Præf. Bibliis Bombergianis præfixâ*. Quanquam non negandum criticas has notas in separatis quoque libris, seorsum, sine textu biblico exaratas fuisse. Majus enim Opus erat, quam ut tam arctis spaciis includi posset. Separatos itaque quaterniones, seu folia separata sibi postulabat, ut cum eodem *Eliâ* loquar: וגם מה שנמצא כתוב בגליונות הספרים אינו אלא קצור מהמסורה הגרלה כי וראי בעלי המסורת לא כתבו דבריהם סביב הגליונות כי קצר המצע מהשתרע והיריעת קטנה מהכיל את כל דבריהם; *Præterea quod reperitur scriptum in marginibus librorum (biblicorum) non est nisi compendium*

pendium ex Masora magna. Constat enim Autores Masoræ non scripsisse verba sua circa marginem, cum brevius ibi fuerit stratum, quam ut extendere se in eo possent, & cortina minor, quam ut continuisset omnia verba ipsorum; sed scripserunt ista in separatos quaterniones sive separata folia, ut verba, Interprete Buxtorfio, latine sonant. Vid. Comment. Masor. loc. cit. Hæc posteriora Elia verba, de prima Masoræ forma intelligenda sunt. Quod autem supra dixit, & nos cum illo asseruimus, eam marginibus Codicum Sacrorum fuisse inscriptam, referendum ad tempora nobis viciniora, eamque faciem, quâ Rabbi Jacob ben Chajim eam offendebat. Hinc non difficile erit lectori videre quam oporteat hodiernam Masoram esse mutilam & truncatam, utpote quæ tota comprehendatur marginibus Bibliorum Buxtorfianorum, si folia ista excipiantur, quæ ad calcem hujus operis sunt rejecta. Sed revertamur ad collectorem nostrum. Postquam tandem & ære ingenti & labore arumnabili, ut ipse in supra memorato præloquio testatur, collecta essent fragmenta vel schedulæ, quotquot uno tempore unius hominis cura & industria colligi poterant, & dilacerata ista folia examini critico subjiceret novus hic ex Africa hospes, tam invenit ea corrupta, ut deplorandam singulorum faciem non melius sibi videretur posse exprimere, quam instituta comparatione inter ea domosque ægyptiacas, cæde primogenitorum adeo univèrsim atratas, ut nulla earum esset, in quâ non jaceret mortuus. Multa enim, imo perquam multa, aliis locis aliisque quam deberent, foliorum marginibus erant annotata, sibi que sæpius contraria, e. g. Masora textualis habet חצי הכפר ad *versum ultimum* capitis XII. Josuæ; Finalis vero ad *vers.* 26. capitis sequi. Ea vero singula in suum restituere locum quanti fuerit laboris, quantæque molestiæ, vel ii quodam modo conjicere possunt,

possunt, qui non nisi bis vel ter exiguo quodam Masoretharum circello, per levem descriptoris vel typhothetæ errorem, suæ quidem paginæ, non tamen suæ voci literavæ adscripto, sunt decepti; ut ceteras in detritis vetustateque exessis manuscriptis Codicibus difficultates molestiasque obrepentes præteream. Prodeunt tandem ab A. 1523 ad 1526. teste *Bartoloccio*, vel 1528. ut habet *Buxtorf. in Bibliotheca Rabbin.* nec non *Kortholt in de variis Sac. Script. editionibus* famosa ista Bombergiana Biblia, quibus ut supra dictum, hodiernam Masoræ faciem & structuram debemus. Quam correcti autem & emaculati hac prima vice prodire potuerint hi Masoretharum labores, non equidem nostrum est dijudicare; quamquam nos minime latet ea esse fata Scriptorum antiquiorum, ex schedulis & codicibus manu exaratis primum edendorum, ut rarò, vel rectius, nunquam sine vitiiis & quidem iis quamplurimis in lucem prodeant. Exemplorum fecundam segetem præbere poterunt pleræque Romanorum Scriptorum, ut ceteras omittam, primæ impressiones. Hinc *Buxtorfius in Præfatione Bibliæ Basileensibus* præmissa (quæ, quia in omnibus exemplaribus non habeatur, indicasse juvat, extare eam in Codice Bibliothecæ publicæ Altdorfinae) hæc talia, loquitur de variis in Masora hodierna erroribus, *in prima editione, in quâ ex manuscriptis Codicibus omnia excudebantur, fuisse commissa, non est mirum; at in sequentibus editionibus à correctoribus Hebræis ista non fuisse deprensa vel correctâ, inexcusabilis est socordia.* Per sequentes editiones heic reliquas ex Officina Bombergiana emissas intelligi, dubio carere videtur; de quibus consulatur *Bartoloccius Biblioth. Rab. Tom. IV.* nec non *Buxtorfius loc. cit.* quamquam in his recensendis non parum illum ab hoc, & hunc ab illo discedere constat, sed qui dissensus talis est, ut nullo negotio componi possit, cum ad illustrationem rei nihil requiratur, nisi sola

sola Codicum istorum, de quorum agitur publicationibus, copia, quâ jam destituimur. Postquam teste, uti vidimus, Buxtorfio, Masoræ vitia ex magnis illis Bombergianis in reliqua Veneta Biblia essent derivata, Judæis obstetricias manus ubique præbentibus, tandem & ipse Basileæ hos sacros Codices recudere cœpit, non tamen ad *Bragadinum*, ut asserit *Bartoloccius* (utpote ex quo non nisi folia quædam, per Judæos ad Buxtorfium essent allata, cum sub prælo jam sudarent Basileensia) sed potius ad exemplum *Johannis de Gharâ*, in Officinâ Bombergianâ, quamquam hoc neget *Bartoloccius*, impressum. Vid. *cit. Buxtorfii Præfat.* Quid autem in hac editione præstitum sit in corrigendâ Masorâ, ipse significat in castigationibus in eandem, tertiam partem Tiberiadis constituentibus. Sublatos autem sic esse errores omnes, quis sustinebit asserere? Hinc perspicax ille Gallorum criticus *Rich. Sim. Crit. Sac. lib. I. cap. 25.* *Il y a néanmoins encore beaucoup de confusion dans cette Massore; & l'on demeure d'accord, que celluz, qui l'a compilée n'en a pas ôtée toutes les erreurs. Buxtorfe, qui en a corrigé quelques-unes y en a encore laissé un grand nombre.* Ipse quoque Buxtorfius in Præfat. ad Masorethicum hunc Commentarium in hæc erumpit verba: *Nec tamen credas, omnia esse correctâ & emendata; nunquam enim ordine in singula inquisivi, sed prout quæque nunc hic nunc illic obviam accederent, ita ad censuram vocavi. Multa, non dubito, superant, ad quæ examinanda hinc patebit aditus.* Id satis mirari nequeo, quâ factum, quod magnus hic orbis literati heros, inter emendandum cetera graviora sphalmata, non correxerit simul famosum istum, & tam perspicacis lyncis oculos minime fugientem errorem, in *Masora finali*, ad calcem *Historiæ Josue*, existentem, quo falso asseritur, non esse ultra 656 versus totius libri; cum tamen certo certius debeant esse 658. ut in sequentibus, per Dei

gratiam demonstrabitur. Sed vereor hos Reipubl. literariæ proceres in quibusdam nimis indulgisse suis Judæis. Ita enim Apellæ isti suum ceperunt Leusdenium (ne quis existimet solos Buxtorfios sub jugum illorum redactos) ut ne notas quidem marginibus Pentateuchi, in *editione Athiana* alias, quam antiquas quasdam, ab nescio quo Hispano Judæo, Hispanâ linguâ primum fabricatas, dein ab alio ejusdem gentis homine in latinam translatas, addere auderet! En aliud mancipatæ servitutis signum: *Versus istos duos 36. & 37. capitulis XXI. Josua* (quibus, DEO favente, vindicandis, hoc quidquid est laboris, impendimus) huic eadem Athiano Codici inserere non sustinuit, quia Venera & Basileensis Biblia eos excluderint, Rabbi David Kimchi non approbaverit, & Masora non admiserit! Vid. *Præf. Bibl. Athianæ*, quasi Venera Basileensisque Biblia essent divina *ἀνταρχαία*, R. D. Kimchi tantæ auctoritatis, ut quidquid IPSE in Codicibus Sacris non approbasset, profanum esset, & bruto quodam fulmine in nescio quos deturbandum expurgatorios Indices, quasi denique sub obsequio fidei tenendum, *Masoram hodiernam esse infallibilem!* Animi gratiâ Masoretham tantisper agam, dum exemplo simplici monstravero, quam sit periculosum, sine examine ea omnia admittere, quæ admittit hodierna Masora. Secundum Masoram debent esse 15280 totius codicis hebræi characteres. Rudi calculo & hypothesi fatis æquâ eundem numerum examinavi, & quidem hac ratione: In *Biblia Athianis* (ad quorum exemplum plurima alia sunt descripta, ut *Clodiana*, tam priora, quam posteriora, *Jablonskiana* & *Hoogthiana*) sunt in unaquaque pagina plenâ 28. lineæ; in unaquaque linea plena 30. minimum literæ, sæpius tamen 31, 32, 33, imo 34 & fortasse plures, pro varia literarum conditione. Secundum hanc minimam hypothesin, tribuentem singulis lineis

30 literas, continent singulae paginae 840 characteres. Ad compensanda verò majorum & minorum, apertarum & clausurarum in lege spacia vacua, nec non librorum omnium capitumque ac versuum intervalla, concedimus, de unaquaque pagina 40 literas. Suppositis ita non nisi 800 characteribus in singulis paginis. Subducto tamen hypothetico hoc calculo prodeunt 1092800. en numerum 277520 literis majorem Masorethico. Quid heic de Masora sentiendum? Liceat jam eadem ratione vobiscum ludere, qua vos, quicumque estis, plus satis serio nobiscum egistis, dum auctoritate hodiernae Masorae adducti *Jovem compilastis*: Sic enim vos: Quidquid Masora non agnoscit, est rejiciendum; sed non agnoscit in Josua plures quam 656 versus, ergo duo isti, quos quidam Capiti XXI. inferere satagunt, sunt expungendi. Jam nos, sed vestro ductu: Quidquid Masora non agnoscit, est rejiciendum; at non agnoscit in universo codice sacro plures quam 815280 literas, ergo 277520, nostro calculo, hypothese aequissimae superstructo, inventae, sunt expungendae. O bellam, si Diis placet, conclusionem, vix minus dimidia pentateuchi parte Oracula sacra spoliantem! Quod autem in tota Genesi non ultra 4345 literas reperiri Masora asserit, de eo jam nihil quidquam dicere lubet, cum erroris speciosam excusationem invenerit *Buxtorfius*, magnus illa hodierna Masora Patronus, dicendo in sua *Tiberiade part. 1. c. XVIII. id intelligendum de ultima libri Sectione*, non de literis totius libri, quod faciles damus Viro Maximo justa & aequa postulanti; nihilo tamen secius, eadem methodo, qua supra totius Codicis, Geneseos quoque literas numeravimus, non ut erroris convinceremus hunc Masorae numerum, nimiam suam parvitate ipsum suos errores satis ac super prodentem, & praeterea Buxtorfii studio & industria vel protectum vel excusatum; sed ut constet, quid de illo numero sentiendum, quem eruditus iste & emunctae naris apud

Gallos Criticus *Rich. Sim. in Codice MSto Perpinianensi* se deprehendisse testatur *Crit. Sac. lib. 1. c. 26.* J'ai pourtant vu un Manuscrit de Perpignan, ou cette partie de la Masore est rapportée avec plusieurs autres. Et a fin qu'on n'en doute pas, j'en produirai le dénombrement, de la manière, que je l'ai lu dans cet exemplaire manuscrit. Les lettres de la Genèse sont au nombre 78100. Nos rudi nostrâ pervestigatione, ad methodum supra indicatam, deprehendimus 70400 literas, accuratiori instituto calculo, fortasse propius ad numerum citati codicis accessuras. Judicet nunc eruditus Lector, annon magis æquum sit, ut ex ejusmodi codicibus restituatur, quantum fieri poterit, collapsâ hodierna Masora, quam ut hujus ductu, ne dicam an cæco furore hostilis vis ipsis oraculis Divinis inferatur. Agnoscimus lubentes cum *Augustino*, Judæos fuisse captivos Dei, ἐπὶ ἀποσῆς ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τῆς Θεῆς; sed postquam hæc eadem oracula gentibus quoque commissa, & per singularem Numinis favorem linguæ Hebrææ studium inter Christianos ita vigere cœpit, ut suis oculis videre possent, iniquum esset, si diutius nobis imperitare postularent Judæi; Indignum nostra libertate colla ulterius pristinae servituti præbere. Si monstrare nobis possent Masorethicorum laborum exemplum, opere ipso istum præstans usum, quem intendisse perhibentur hujus Operis auctores, quicumque demum fuerint, gratum nobis esset, & ultro amplecteremur illud tanquam סיג לתורה. *Sed Masora*, ut cum Viro sine controversia magno *Joh. Hen. Majo* loquar, non amplius eum habet usum, cujus gratiâ illud studium susceptum olim fuit, ut contra corruptionem textum, quem vocant, præmuniat, cum ipsa jam sit Masora corruptissima, mutila & varie interpolata, adeo ut ea potius emendatione opus habeat, quam ut emendationi inserviat. *Vid. Vit. Reuchlin. p. 534.* Sed ne quis existimet hac ratione damnari à nobis eos, quos hodie habemus Masorethicos

thicos labores, agnoscimus ultro singulari hos maſtandos laude; agnoscimus inſuper Maſoram hodiernam, quantumvis in multis corruptam, & utinam non immedicabilem, nihilo minus inſignem in multis afferre fructum, *car bien qu'il ſoit preſque impoſſible de la reſtablir entierement, on ne doit pas pour cela la rejeter, puisqu'elle contient quantité de regles tres-utiles*, ut loquitur idem *Richard. Sim.* Maſoræ nec ſuperſtitioſus cultor, nec juratus hoſtis *Crit. Sac. lib. 1. c. XXV.* Optamus igitur, ſi cui volupe eſt ulterius quid in Opere utiliſſimi hujus inſtituti reſtituendo, & forte etiam continuando tentare, ut oneri non ſuccumbat. Sed fortaſſe in fatiſ non eſt (providentiam Divinam loquor, quæ fata noſtra regit) ut tam perfecta & integra nobiſ ſiſtatur hæc ſacra critica, ut jure & merito quodam proprio ſepes Scripturæ Sacræ dici queat, ne, quod benignitati & providentiæ Divinæ, veræ tam Codicis Sacri, quam totiſ uniſverſi ſepi, debetur, nobiſ noſtriſque operiſ tribuamus. Eò namque noſtriſ temporis proceſſit temeritas & impudentia, ut neſciam plane quid non a ſe effici poſſe certum quoddam hominum genus & falſo ſibi perſuadeat & aliis temere promittat; & quidem ea arte (ſi dolus ars dicendus) ut qui eòs non noverit (*notiſ enim in novæ hujus pietatiſ venatuſ ſunt deriſiſ*) ipſoſ juraverit reſurrexiſſe Apoſtoloſ, primæque Eccleſiæ Martyreſ in vitam revocatoſ ad neſcio quæ miracula ne dicam an monſtra producenda. Sed manum de hac tabula. Ad Caput igitur tertium, beneficio Dei, noſ jam conferimus.

CAP. III.

CAP. III.

*Ostenditur Masoram finalem libri Josue
falsam esse.*

§. I.

DImanasse lacunam *capituli XXI. Josue* ex Masora, nec non quibusdam manuscriptis codicibus in Biblia Veneta; ex Venetis in Basileensia; ex his omnibus vero in Athiana, ex Athianis in nonnulla ad horum exemplum descripta, necesse est agnoscant Eruditi omnes; idque etiam ex Superioribus quodammodo patere confidimus. *Quid de Masora hodierna* sentiendum, qualitercunque supra est dictum. Eam itaque, ut testem male fidam, obque vitia sua non immerito suspectam, aliis defendendam, utinam & emendam relinquimus. Quod autem ad manu exaratos Codices attinet, non diffitemur, hiatum hunc plurimis abhinc seculis, ab Viris doctis, in *quibusdam* exemplis esse observatum. Sed cum à particularibus ad universalìa non liceat argumentari, absurdum esset, si quis inde concludere vellet, eum ubique fuisse deprehensum. Nec Auctoritas *R. David Kimchi*, dicentis hos versus in nullo accurato codice à se repertos esse, ita adversæ parti favet, ut sententiam nostram penitus infringat. Afferit enim deprensos fuisse in *quibusdam*, è *quibusdam* expunctos. Quid aliud hinc deduci potest, quam æque certum nobis esse, tempore Rabbi D. Kimchi hos versus ex omnibus non fuisse exclusos codicibus, quam certum Bombergii, Buxtorfii, Leusdenii &c. hos eosdem in omnes non fuisse receptos? Quod autem pro exemplis minus correctis ea pronuntiaverit, quæ hos agnoverint, non usque adeo nos movet. Adhuc enim sub iudice lis est, quo intuitu hæc eadem non satis accurata visa sint huic Judæorum Doctori, Masora

foræ non minus quam cetera suæ Gentis caterva, mancipato cultori. Constat enim pro male correctis exemplis ea omnia à Judæis haberi, quæ cum eorum Masora non conveniunt; adeo ut non veriti sint manus violentas inferre antiquissimo cuidam codici, in usus *R. Hannasæ Theodori Levitæ*, per *Mosen Cohen*, quingentis abhinc exaratum annis, eradendo scilicet ex eo duo hæc commata, non alio fine, quam ut exemplar hoc, teste *Rich. Sim.* longe nitidissimum, ad Masoram suam sive componerent sive distorquerent; ut cetera violentiæ judaicæ in hunc codicem signa præteream, quæ tamen legi merentur *Crit. Sac. cap. XXII*. Leguntur quoque affirmante eodem *Richardo Sim.* in quibusdam bonæ notæ Hispanis Codicibus; item in duobus Bibliothecæ Electoralis Brandenburgicæ, nec non in Codice Anhaltino-Desavienfi, quibus usus est *Daniel Ernest. Jablonskius*, cum sua Berolini procuderet Biblia. De origine autem hujus lacunæ si quid divinandum, vero per quam simile est, descriptores, ob eandem in hoc Capite vocem מַמְמַמ toties repetitam, nescientes præterisse hæc commata, cum aliis, ab eadem hac voce incipientibus, facillime confundenda. Sed jam ad impressos Codices.

§. II. Agnoscimus ea, quæ par est, animi gratitudine, curas eorum, per quas typis mandata sunt sacrosancta hæc oracula; & quo quisque eadem publicæ luci correctiora exhibuerit, eo quoque major laus & gloria fas est ut eum consequatur. At quoniam nulla hæctenus tam emaculata orbi erudito oblata est editio, ut pro authentica recipi debeat, indignum esset libertate christianâ, si pateremur obtrudi nobis certarum officinarum codices, cœcâ obedientiâ agnoscendos. Æquissimum igitur postulatum est, ut codices, quorum impressiones pari diligentia & cura paribusque manuscriptorum subsidiis procuratos esse constat, ut pari quoque iidem gaudeant auctoritate.

D

forte

forte diffensus aliquis inter ejusmodi codices existat, ut is alterius folius nutu & imperio dictatorio componatur. Quapropter, si idoneis, & ex ipsa rerum circumstantiarumque natura petitis argumentis pars altera justitiam suae causae demonstrare possit, æquum & justum est, ut sententiis omnium proba reputetur. Si aptos insuper suae innocentiae testes adhibere queat, eo gloriosius. Causa, quam nos heic peragendam sumus aggressi, utroque modo, Deo rem bene vertente, defendetur. Testes autem primùm producemus, quoniam indigitavimus velle nos ad codices impressos transire. Codices igitur codicibus opponantur. *Venetis & Basileensibus* objicimus, per postulatum nostrum, *Opus Regium Antwerpense & Biblia Polyglotta Anglicana*, fatentibus harum editionum historiis, non minorem curam, diligentiam, manuscriptorumque exemplarium copiam adhibitam fuisse in his publicandis, quam in procurandis olim Venetis Basileensibusque. Si enim placuerit B. Lectori consulere stupendorum horum operum præfationes & prolegomena diffusissima, facillimum ipsi judicatu erit, ex auspiciis, munificentia, studio, laboribusque, quibus procurata sint vasta hæc & plus quam magnifica opera, an quidquam hoc in negotio, in hunc usque diem editum sit, quod cum his componi debeat. In his tamen utrisque hi versus comparent. Comparent quoque in *Aria Montani* Bibliis, ex eadem Plantinianâ, qua ipsum regium opus, officinâ, eodemque quo illud, anno, scil. 1571, emissis. Recepti quoque sunt in codicem *Felicis Pratenfis*, teste *Masio*, vid. *Drusii loca difficiliora Sac. Scriptura*; quam editionem eo fine non adducimus, ac si astruere vellemus eam inter correctissimas numerari meruisse, quamquam hoc ipsum non temere negandum; nam judicia *Eliae Levitæ & Buxtorfi* de eadem, respiciunt solam Masoram, quod ex superioribus satis constare existimamus, sed ut pateat *Bombergium*, cujus cura

cura edita sunt hæc Biblia, antequam passus esset oculos sibi fascinari ab *Rab. Jac. ben Chajim*, agnovisse hos duos versus, & sine dubio in plurimis manu exaratis codicibus, eos deprehendisse. In Codicibus inquam manu exaratis; hoc namque tempore impressa exemplaria admodum rara erant, utpote nondum hac arte, magis quam tribus in universo orbe publicatis hebræis codicibus. Reperiuntur quoque in Bibliis, *Robberti Stephani* curâ in 16to, iudice *Buxtorfio in Biblioth. Rabbin.* correctissime 1545. excusis. Quin & ipse *Menasseh ben Israel*, Judæus, in ipsa illa urbe, ubi *Leusdenius*, Christianus, διὰ τὴν φόβον τῶν Ἰσραηλίων non ausus inserere hos Versus (timebat enim ne suus Athias incurreret odium Gentis suæ, vid. *Præf. Biblior. Athian.*) eosdem inseruit suæ editioni 1635 adornatæ. Pluribus recensendis non inopia, sed copia laborantes superfedemus.

§. III. Progredimur jam ad *Versiones*, seu Codicis Hebræi in alias linguas translationes; quæ licet eam non habeant vim, ut dijudicandis hujusmodi controversiis solæ sufficiant, nihilo tamen minus, tanquam auxilia, in aciem ab eruditis certum est eos produci. Quantum igitur ad has, nullum agnoscunt in hoc Josuæ capite hiatum. Habent enim hos versus Chaldæa, LXX. Interpretes, Syriaca, Arabica, Vulgata, imo latine reliquæ omnes; omnes, ausim dicere, Vernaculæ omnium nationum totius Europæ. Si verò in futuro, per Dei gratiam, harum paginarum examine publico, una vel altera translatio, quæ decantatissimos hos versus non agnoscat, monstrari possit, tantum abest, ut inde moveamur, ut potius id longe nobis gratissimum futurum confiteamur; certo certius scientes, quam parum unus alterve translatus Codex tam firmo septis præsidio nocere possit. Quod autem *B. Augustus Pfeifferus* in vexatis suis dubiis asserit, hos versus frustra quæri in Hebræis, Chaldæis,

Syris & Arabicis Codicibus, imò in ipsa vulgata versione, ingenue, & quidem publice fateor, me prorsus non percipere. Nam in Hebræis manu scriptis exemplis, tam olim, quam etiam nunc hodie eosdem repertos esse, supra est demonstratum; item in correctissimis impressis. Quibus verò rationibus adductus eos ex Chaldaica exclusos pronuntiaverit, iudicium esto penes eruditos. Verum quidem est in Chaldaica paraphrasi, quam Biblii Basileensibus imprimi curavit *Buxtorfius*, eos non reperiri. Sed quis, quæso, tam est puer in dijudicanda hac controversia, ut evolvere velit hanc editionem, ea spe, ut hos versus in illa inveniat? num vero simile ut is, qui non veritus est eos ex ipsis fontibus exantlare, in rivis deduceret? licet itaque ab Chaldæo paraphraste Bibliorum Basileensium non agnoscantur, agnoscuntur tamen in aliis ejusdem Paraphraseos editionibus, quas alii procuravere Viri, non minori forte potestate labores suos canonizandi, ut ita loqui liceat, pollentes, quam Buxtorfius. Extant namque tam in Opere Regio quam Anglicano. In Syra vero & Arabica quanquam hæc commata non inventa sint ab Pfeiffero, inventa tamen sunt ab aliis, vid. *Biblia Illustrat. Cal. item Poli Synopsis Criticorum* &c. Adeoque verum manet: *Plus vident oculi, quam oculus.* Si propriis oculis hos versus in his versionibus videre cupiat eruditus Lector, ad eat Biblia Anglicana. Quod vero in Versione vulgata non reperiri hæc commata asserit idem Vir Maximus, pro ludo fortasse & joco habendum. (quanquam heic ludo & joco nullus locus; agitur enim de integritate Codicis Hebræi) Quotquot ego unquam vidi editiones hujus versionis, eos concordissime approbant; perque hos ipsos dies eosdem deprehendi in monasterii cujusdam Bibliothecâ, senio misere detrita, in tribus Codicibus, quorum unus 1542. impressus erat; ceteri quoniam principio & fine carerent, de eorum antiqui-

tiquitate nihil constat; quantum tamen ex characteribus & facie ipsa conjici potest, videntur non paucioribus gravati annis; ut taceam hæc commata & in Anglicana & Regia editione haberi. Et posito, & concessio quoque, ut liberaliter agam, posse Pfeifferum ostendere in suas partes transiisse unum alterumve codicem vulgat: *Versionis, quomodo unum vel alterum latinum exemplar præjudicet reliquis omnibus?* ut eodem modo, iisdemque verbis affari nobis liceat Pfeifferum in demonstrandâ horum versuum iusta presentia, quibus ipse in frustra demonstranda illorum iusta absentia, nos affatur. Sed recedendum a Pfeiffero.

§. IV. Denique, si Viri docti, tam Theologi quam Philologi in arenam producendi, justum pene, ut ita dicam, exercitum efficient in nostris pugnaturi castris. Adeo ut mirari convenit, ab iis etiam auxilia nobis mitti, qui alias Sacramento addicti sunt iniquo se nostros morituros hostes. Præstantissimi namque tam Lutherani quam Pontificii, ceteroquin inter se satis dissidentes, heic pedibus concorditer in easdem eunt partes. Sed quoniam longum hos commemorare, en unum alterumve Ducem, pro vindicandis his versibus egregie pugnantem. Inter Nostros est Andréas Osiander in notis suis ad Sac. Scripturam, nec non magnus ille Calovius in Bibliis illustratis &c. Ex castris Pontificiorum prodeunt Cornelius a Lapide cum Bonfrerio, nec non Richardus Simonius inter Criticos Gallia longe celeberrimus &c. &c.

§. V. Consulimus hætenus varios tam manu exaratos quam arte typographica expressos Codices, nec non Versiones, Virosque eruditione præstantes; eorumque concordii suffragio & consensu reduximus, quod inique nobis heic loci suffurata sunt Masoræ hodiernæ exemplaria. Quod superest, ipsa divina Oracula de se ipsis consulamus, responsa nobis

nobis data non cœcis involuta tenebris, ut oracula Delphis quondam consulta, nec ambigua & nescio ad cuius Petri versatili obnoxia interpretationi, sed adeo manifesta & certa, ut sine Interprete ab omnibus intelligi possint. *Recesentur enim in hoc XXI. capite urbes*, quas mandato Dei Num. 35. Levitis dare tenerentur ceteræ tribus Israëliticæ. Hæ ipsius Spiritus Sancti calculo collectæ versu 41, sunt XLVIII. Admissâ verò hac lacunâ, desiderantur IV. urbes, quod e diametro, uti dici solet, cum summâ, a Spiritu Sancto expressâ, pugnat. Adeo ut cum admiratione & voluptate cernere liceat, vix ante commissum esse hoc sacrilegium, quam detegeretur; quod enim turpiter furati sunt vers. 36. & 37. cum ignominia, divino examine convicti, restituere tenentur vers. 41. vel 39. secundum editiones, his commatibus mutilatas. Afferitur quoque *versu 7.* datum iri Meraritis duodecim urbes ex tribubus Ruben, Gad & Sabelon; quod duplici ratione evertere conantur, qui hos explodunt versus. Iis quippe ablati nec Rubenitas quidquam dedisse constat, nec numerus duodenus sibi respondet. Hinc tandem concludimus:

Quæcunque Loca Sacræ Scripturæ Vet. Testamenti talia sunt, ut

- (1) Ex pluribus, antiquissimis, optimæque notæ manuscriptis Hebræis Codicibus, singulari Dei curâ & providentiâ, Judæorumque accuratâ descriptione & recognitione ad nos transmissis,
- (2) Accuratissimis impressis codicibus,
- (3) Versionibus omnibus tam Orientis quam Occidentis,
- (4) Sententiâ Virorum Doctorum sine præiudiciis loca Sacræ Scripturæ examinantium,
- (5) Ipsius denique Spiritus Sancti calculo manifestissimo demonstrari possint, genuina sunt & retinenda.

At

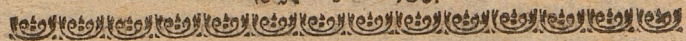
At Versus tricesimus sextus & tricesimus septimus Capitis XXI Josuæ tales sunt, ut ex superioribus constat, Ergo hi duo Versus omnino retinendi, & per consequens Masora finalis, historiæ Josuæ subnexa, erronea, Quod in tota hac nostra Dissertatione Erat Demonstrandum.

Omnipotens & æternum benedicte DEVS, cujus singulari misericordiâ sanctissimi Verbi Tui thesaurum possidemus, Tibi suspiriis tenerrimis eundem commendamus, ut non solum tutum præstes ab externo hoste, in campum apertum audacter prodeunte, sed & securum à clandestino, pacis & pietatis togâ, tamquam testudine securâ tecto, occultos agente cuniculos. Vulpes enim in monte Sionis ambulant, vastantes vineas, tamque astute sua *confundentes vestigia*, cum BernharDO loquor, *ut quâ vel intrent vel exeant, haud facile queat ab homine deprehendi.* Tu autem Domine, qui novisti tam malorum quam bonorum introitum & exitum, fac ut capiantur nobis parvæ istæ vulpes, nam vinea nostra floruit!

SOLI DEO GLORIA.

PER.

PER QUAM EXIMIO CLARISSIMOQUE

DOMINO ISERO,

AVDITORI SVO DEXTERIMO

FIDELISSIMOQUE

S. P. D.

CHRISTOPHORVS Sonntag/

SS. Theol. D. Prof. prim. & Antistes

Aldorfinus.

Non reperio, qui gratulantium è chorèis me subducam, ISERÈ Optime, dum Te Aldorfina Sophie renunciat Magistrum. Sospiet itaque Altissimus hanc, quam meruisti, Lauream: Sospiet integram Tuorum Studiorum periodum: Sospiet imprimis notitiam, quam ex meis quoque scholis deportasti, Theologicam, ut hanc, cœlesti suæ gloriæ & Ecclesiæ orthodoxæ incrementis dicatam, porrò indies excolas. De probitate Tua credidero vel Timonem *μωσίνθηρον* abunde convinci. Perge igitur, mactè nova virtute; Sic ad astra scanditur. Sufficiat Dominus mesis dilectissimæ Patriæ Tuæ multos imposterum ISEROS, hoc est, Tui similes, ut res Ecclesiæ moribus antiquis ibidem persent intaminatæ! Sic tam Keri, quam Cesib inter se convenient, & Masoretharum lectiones non anomalicæ, verum analogicæ undique percrebescent. Scribebam Aldorfii Noricorum de 19. Jun. 1708.

Jc 335

vd18

ULB Halle 3
003 928 160

sb.

von

vt

an 2627

Q. B. F. F. S.
DISSERTATIO HISTORICO-CRITICA,
quâ
**MARE MASORETHI-
CVM INFIDVM,**
Specimine notabili, monstratur,
INDVLTV
AMPLISSIMÆ
FACVLTATIS PHILOSOPHICÆ
IN CELEBERRIMA NORICORVM ACADEMIA,
SVB PRÆSIDIO
PRÆNOBILISSIMI EXCELLENTISSIMIQVE
VIRI ac POLYHISTORIS,
**DN. DANIELIS GVILIELMI
MOLLERI,**
Comitis Palatini Cæsarei, Philosophiæ
primæ & Historiarum Professoris Publici,
nec non
Bibliothecæ Altdorfinæ Præfecti Celebratissimi,
Spectatissimiqve h. t. Decani,
PRO OBTINENDIS IN PHILOSOPHIA
SVMMS HONORIBVS
Examini publico exposita
à
JOHANNE ISER, Wermelandia-Sveco,
ad Diem VI. Calend. Julius A. MDCCVIII.

Literis MAGNI DANIELIS MEYERI,

42